

J. M. SYNGE'İN *DENİZE GİDEN ATILAR* OYUNUNDA İKİLİ KARŞITLIKLAR VE İNSANMERKEZCİLİK



BINARY OPPOSITIONS AND ANTHROPOCENTRISM IN J.M. SYNGE'S *RIDERS TO THE SEA*

Sevcan IŞIK*

ÖZ: Bu çalışma, J.M. Synge'in *Denize Giden Atlılar* adlı oyununda yer alan insan/doğa karşıtlığını ve bu karşıtlığın insanmerkezci bakış açısıyla nasıl pekiştirildiğini incelemektedir. Synge'in Aran Adaları'ndaki gözlemleriyle şekillenen oyun, denizi hem geçim kaynağı hem de tehdit olarak görür. Oyun kişileri denizi, doğayı ve hayvanları, yalnızca insan yararına hizmet ettiği ölçüde değerli bulmaktadır. Bu çalışma, ekoeleştirici kuramı çerçevesinde, doğanın bağımsız bir özne olarak algılanması gerektiğini savunur. Ayrıca Batı metafiziğinden gelen ikili karşıtlık sisteminin, doğayı pasif ve hükmedilmesi gereken bir alan olarak sunmasının, modern çevre sorunlarının temelinde yattığı tartışılır. Sonuç olarak, Synge'in oyununun insanmerkezci söylemden beslendiği ve doğanın acımasızlığını yüceltirken insanın doğaya yönelik sorumluluğunu görünmez kıldığı vurgulanmaktadır. Bir başka ifadeyle, eserde sadece insanların çektiği acılar ve maruz kaldıkları zorluklar ön plana çıkarılmaktadır. Ancak bu acı olayların arkasında insanların kendi tercihleri ve aldıkları kararlar yer almaktadır. Ayrıca çalışma, yalnızca insan hayatlarınıninkaybına odaklanmaktadır. Zor hava koşulları altında ölen atların yaşadığı sıkıntılar ve doğaya verilen zarar ihmal edilmektedir. Bu durum, insan dışındaki canlıların yaşam hakkını göz ardı eden bir perspektifi yansıtmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ekoeleştirici, İnsanmerkezcilik, Doğa, Synge, Aran Adaları

Abstract: This study examines the human/nature dichotomy and how this duality is reinforced through an anthropocentric perspective in J.M. Synge's play *Riders to the Sea*. Shaped by Synge's observations on the Aran Islands, the play portrays the sea as both a source of livelihood and a threat. Characters value nature and animals only in relation to their utility to humans. Adopting an ecocritical perspective, this study argues for recognizing nature as an active subject. It also addresses how the binary opposition system rooted in Western metaphysics portrays nature as passive and subordinate, contributing to modern ecological crises. In conclusion, Synge's play is shown to be driven by anthropocentric discourse, foregrounding nature's cruelty while concealing human responsibility toward it. The work only highlights the suffering and hardships suffered by humans. However, behind these tragic events lie people's own choices and decisions. Furthermore, the work focuses solely on the loss of human lives. The suffering experienced by horses dying in harsh weather conditions and the damage done to nature are neglected. This reflects a perspective that disregards the right to life of non-human creatures.

Keywords: Ecocriticism, Anthropocentrism, Nature, Synge, Aran Islands

* Dr. Öğ. Üyesi-İnönü Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü/Malatya-sevcanakcag@hotmail.com (Orcid: 0000-0002-4696-330X)



This article was checked by Turnitin.

Giriş

1871 yılının Nisan ayında Dublin’de Anglo-İrlandalı Protestan bir ailenin en küçük çocuğu olarak dünyaya gelen Edmund John Millington Synge, vaftiz sırasında verilen “Edmund” ismini reddetmiş ve kendisini J.M. Synge olarak adlandırmayı tercih etmiştir (McCormack, 2000: 48). Synge’in babası John Hatch Synge, onun doğumundan yalnızca bir yıl sonra çiçek hastalığı nedeniyle hayatını kaybetmiş; bu kayıpla birlikte Synge, dört kardeşiyle birlikte anneleri Kathleen Traill tarafından yetiştirilmiştir. Traill, hem dindarlığı hem de sosyal sınıf ayırımına olan bağlılığıyla bilinen otoriter bir figürdü (Gerstenberger, 1990: 3). Ancak annesinin bu katı dini anlayışına rağmen, Synge genç yaşlardan itibaren müzik, felsefe ve dil gibi alanlarda özgür düşüncüyü benimseyerek ailesinin tutucu inanç yapısından uzaklaşmıştır (Skelton, 1991: 210). On altı yaşına geldiğinde Charles Darwin’in fikirlerinden etkilenecek Hristiyanlık inancını sorgulamaya başlamış; bu sorgulamanın sonucunda agnostik düşünceye yönelerek Hristiyanlığı reddetmiştir (Benson, 1982: 3). Bu karar, ailesiyle olan ilişkilerinde gerginlik yaratmış ve kendisini yalnız hissetmesine neden olmuştur; nihayetinde Synge, bu baskılardan uzaklaşmak için İrlanda’dan ayrılmayı seçmiştir. Önceki yaşamında dini merkezine alan Synge, bu boşluğu zamanla İrlanda kültürüyle doldurmuştur. Nitekim *The Aran Islands* adlı eserinde belirttiği üzere, kendisini artık bir Hristiyan olarak değil, İrlanda’ya adanmış biri olarak tanımlamaktadır (Synge, 1992: xviii).

Synge’in akademik serüveni Dublin’de başlasa da, müzik kariyeri hedefiyle Almanya’ya gitmiş ancak burada beklediğini bulamayınca rotasını Paris’e çevirerek Fransız edebiyatı alanında çalışmalara yönelmiştir. 1896 yılında Paris’te William Butler Yeats ile tanışması, Synge’in entelektüel yaşamında dönüm noktası olmuştur. Yeats, Synge’in edebi yönelimlerinin yanlış yolda olduğunu ve onu çağdaş şiirin yapay tekrarlarına mahkûm edebilecek bir çevrede bulunduğunu düşünmekteydi (aktaran Morgan, 2000: 158). Aynı yaz, Yeats Aran Adaları’nı ziyaret etmiş ve burayla ilgili *The Speckled Bird* [Benekli Kuş] adlı bir roman kaleme almaya niyetlenmişse de bu projeyi tamamlayamamıştır. Synge’in İrlanda diline aşina olduğunu öğrenen Yeats, ona Paris’te kalarak Racine ya da Arthur Symons gibi isimlerden ilham almaktansa kendi kültürel mirasına yönelmesini tavsiye etmiş; bu bağlamda Aran Adaları’na gitmesini önermiştir (akt. Gerstenberger, 1990: 1). Dolayısıyla Synge’in İrlanda’yı tanıması ve sevmeye başlamasında Yeats ile Paris’te kurduğu arkadaşlığın belirleyici bir etkisi olduğu söylenebilir.

Synge, Yeats’in yönlendirmesiyle Aran Adaları’na giderek adalılarla birlikte yaşamış, onların dilini öğrenmiş, sanatsal yeteneklerini geliştirmiş ve gözlemlerini not alarak üretkenliğini pekiştirmiştir. Edindiği bu izlenimler, *Denize Giden Atlılar* başta olmak üzere, oyunlarında sade ve kırsal bir hayat süren insanların yaşam tarzını ve kültürünü aktarmasına olanak tanımıştır.

Bu bağlamda, Synge Aran Adaları'nda hem kendi benliğini hem de sanayi öncesi hayatı ifade etmenin bir yolunu bulmuştur. Gerstenberger'in ifadesiyle, Synge "unutulmuş insan toplulukları içinde kendi acısına bir yansıma bulmuştur" (Gerstenberger, 1990: 2). Bununla birlikte, bu yansımada sadece bireysel kimliğini değil, Murray'in de belirttiği gibi, aynı zamanda halkının ruhsal derinliklerini de görmüştür: "Aran Adaları, Synge'in hem kişisel hem de ulusal ruhunun iki yönlü aynası olmuştur" (Murray, 1997: 65). Aran Adaları'nın toplumsal gerçekliği, Synge'in edebi gelişiminde belirleyici ve yön verici bir etki yaratmıştır.

J. M. Synge'in *Denize Giden Atlılar* adlı eseri, 25 Şubat 1904'te İrlanda Ulusal Tiyatro Topluluğu tarafından sahneye konmuş ve kısa sürede evrensel düzeyde tanınan modern tiyatro klasiklerinden biri olmuştur (Morgan, 2000: 159). Eser, trajik yapısına rağmen kısa süresi ve duygusal yoğunluğuyla Synge'in diğer oyunları arasında özel bir yere sahip olmuş ve onun en saygın tiyatro eseri olarak değerlendirilmiştir (Morgan, 2000: 159). Yaşamı boyunca İrlanda kültürüne derin bir ilgi duyan Synge, Aran Adaları'nda geçirdiği süre boyunca bu yöredeki halkın yaşam biçiminden büyük ölçüde etkilenmiştir. Gregory Castle bu durumu şu şekilde yorumlamaktadır: "Synge, Aran Adalılarını, modern Avrupa ile bağlarını koparmış, doğaları gereği asil, ancak vahşi ve ilkel bir halk olarak görüyordu" (Castle, 2001: 101). Synge'in bu adalara olan ilgisi zamanla bir bağlılığa dönüşmüş ve yaşadığı deneyimleri yazıya aktarma arzusu doğmuştur. Bu arzu, *Denize Giden Atlılar* oyununun doğmasına yol açmıştır. Oyun, Inishmaan adasında yaşayan genç bir adamın denizde boğulması olayını merkeze alır. Synge, tanıklık ettiği bu olayı şu sözlerle anlatır: "Atlar gelirken yaşlı kadın, boğulan oğlunun o atlardan birini sürdüğünü gördü. Gördüklerini kimseye anlatmadı; adam önce kendi atını, ardından o atı yakaladı, sonra dışarı çıkıp denize açıldı ve boğuldu" (Synge, 2018: 116). Bu sahne, oyunun tematik yapısını belirleyen merkezî bir olay hâline gelmiştir.

Synge, edebi etkilenimleri arasında Pierre Loti'nin Breton balıkçıları üzerine yazdığı eserlerden de yoğun biçimde ilham almıştır. Loti'yi "dönemin en büyük nesir yazarı" olarak nitelendiren Synge, Loti'nin Breton balıkçıları için yaptığını Batı İrlanda'nın köylü halkı için yapmayı hedeflediğini sıkça ifade etmiştir (Spehn, 1945: 20). İki yazarın yapıtları arasında dikkat çeken benzerliklerden biri, her iki hikâyede de oğullarını kaybeden yaşlı kadın figürlerine yer verilmesidir. Spehn'e göre, her iki eser de doğaya karşı verilen umutsuz ve nafil bir direnişi merkeze alır (1945: 35). Bu görüşte, denizin, ilkel halklara karşı koyan bir düşman güç olarak sunulduğu izlenimi vardır. Eleştirmenlerin bir kısmı da Spehn'in yorumuna paralel değerlendirmelerde bulunmuştur. Rene Agostini, Aran kültürünün rüzgâr, dalga, zorlu hava koşulları ve çetin yaşam koşullarıyla iç içe olduğunu vurgular (Agostini, 1996: 57). Benzer biçimde, Kennedy'ye göre Synge'in doğayı kullanma biçimi

ne romantik, ne pastoral ne de yüce bir nitelik taşır; daha ziyade, İrlanda'ya özgü bir mekânsal belirsizlik barındırır (Kennedy, 1973: 15). Synge'in doğa anlayışı, pasif bir fon değil, hikâyenin içinde yer alan aktif bir öge olarak karşımıza çıkar. Nitekim Fermor'un aktardığına göre Synge, doğayı bazen *The Well of the Saints* oyununda olduğu gibi sadık bir dost, bazen de *The Shadow of the Glen* ve *Riders to the Sea* eserlerinde olduğu gibi karakterlerin ruh halini etkileyen ya da kaderini şekillendiren bir aktör olarak yansıtmaktadır (Fermor, 1939: 166).

Doğa ve ona ait tüm unsurlar, insanmerkezci anlayış bağlamında değerlendirildiğinde, yalnızca insanla olan etkileşimleri çerçevesinde anlam kazanan varlıklar olarak konumlandırılmaktadır. Bu düşünce biçimi, eleştirmen Johnson'un denizin sözde 'acımasızlığını' tarif ettiği şu ifadelerde de kendini gösterir: "Trajedi farklı biçimlerde kendini gösterir çünkü erkekler ailelerinin geçimini sağlamakla yükümlüdür ve bu nedenle denize bağımlıdır. Ancak aynı deniz, hem onların hem de geride kalan kadınların yok edicisi olabilir" (Jonson, 2007: 8). Synge ise denizle iç içe yaşayan Aran halkı hakkında şu şekilde konuşur: "Adalılar korkutucu denizle birlikte yaşarlar ve bu nedenle ölümle iç içe bir yaşam sürerler; fakat ölüm, hayatlarının doğal bir parçası hâline geldiğinden artık gizemli bir şey değildir" (akt. Berlin, 1981: 123). Buradan yola çıkarak, yazarın deniz ile adalılar arasında süregelen çatışmayı merkeze aldığı anlaşılır. Yani, deniz bu insanlar için hem yaşamlarını sürdürebildikleri bir kaynak hem de onları tehdit eden bir unsur olarak iki yönlü bir karakter taşır. Adalılar, toprağın verimsizliğinden dolayı tarım yapamadıklarını, bu yüzden geçimlerini sağlamak adına balıkçılığa, dolayısıyla denize bağımlı olduklarını belirtmektedir. Bu durumda ya balık avlamakta ya da hayvanlarını anakara pazarlarına götürmekte zorunlu kalmaktadırlar. Oyun, bu zorunluluğun yarattığı karşıtlığı dramatik biçimde yansıtarak, bir yandan çaresizliği temsil eden insan figürü ile diğer yanda doğanın 'acımasız' yüzü arasında kurulan gerilimi ön plana çıkarmaktadır.

Bu yorum biçimi, kökleri Antik Yunan felsefesine uzanan insanmerkezli düşüncenin kaçınılmaz bir sonucudur. Batı düşünce geleneğinde uzun süredir hüküm süren ikili karşıtlık yapısı, insanı merkez alan bir anlayışın oluşmasına neden olmuştur. Edebiyat ile ekolojik düşünce arasında köprü kurmayı amaçlayan ekoeleştirici kuramı, bu anlayışı sorgulamak ve dönüştürmek amacıyla ortaya çıkmıştır. Ekoeleştirici terimi, ilk kez William Rueckert'in 1978'de yayımladığı "Literature and Ecology" başlıklı makalede kullanılmıştır. 1992 yılında kurulan Edebiyat ve Çevre Çalışmaları Derneği (ASLE) ve 1993'te yayına başlayan *ISLE* dergisi ile birlikte, ekoeleştirici çalışmalar sistemli ve kurumsal bir zemine oturmuştur. Ekomerkezci yaklaşım, dünyadaki tüm canlıların birbirine bağlı olduğunu ve bu varlıklar arasında hiyerarşik bir üstünlük ilişkisinin (örneğin insan/doğa ayrımı) bulunmadığını savunur. Zira böyle bir ayırım, insan dışındaki canlıların

sömürülmesine zemin hazırlamaktadır (Hughes, 2000: 29). Bu çalışma da *Denize Giden Atlılar* oyunu aracılığıyla, insan-doğa karşıtlığının aslında kurmaca bir ayırım olduğunu ve ekoeleştirel yaklaşımla bu ikiliğin yeniden sorgulanabileceğini göstermeyi amaçlamaktadır.

Ekoeleştirelinin temel varsayımı, yalnızca insan ile doğa arasında değil, tüm canlı varlıklar arasında var olan hiyerarşilerin, doğaya ve insan dışı varlıklara yönelik sömürü ilişkilerini doğurduğu yönündedir. Bu yaklaşımın temelleri, Batı felsefesinin kurucu isimlerinden Eflatun'un ikilikler üzerine kurulu düşüncesine kadar izlenebilir. Eflatun'un sisteminde, bir tarafta idealar dünyası, diğer tarafta onların maddi yansımaları bulunur ve bu iki evren arasında belirgin bir hiyerarşi vardır. Böylece, maddi dünya aşağı görülürken idealar alemi üstün tutulur. Bu anlayış, Batı metafiziğinde aklın yüceltilmesini beraberinde getirmiş ve insanın, doğayı temsil eden maddi dünyadan üstün olduğu savına zemin hazırlamıştır. Bu bakış açısına göre, insan doğanın efendisi olarak kabul edilir ve doğa, insanın ihtiyaç ve çıkarlarına göre şekillendirilebilir. Bu tür bir yaklaşım, Syng'e'in oyununda da açıkça görülmektedir. Örneğin, denizin dalgaları nedeniyle balıkçılık ya da hayvancılıkla uğraşan adalıların zarar görmesi, denizin düşmanlaştırılmasıyla sonuçlanmaktadır. Bu bağlamda deniz, erkeklerin ölümüne neden olan bir tehdit olarak resmedilmektedir. Benzer şekilde, Maurya'nın atlarla ilgili sözleri bu anlayışı destekler niteliktedir. Oğlunun fuara gitmesi üzerine, "Yüz atınız da olsa, eğer bir oğlunuz kaldıysa, onların hiçbir değeri yoktur" diyerek, insanın hayvanlardan üstün olduğu fikrini dile getirmektedir (Syng'e, 2018: 23). Bu söylem, doğanın bir parçası olan hayvanların bile insan karşısında değersizleştirildiği insanmerkezli bakış açısının tipik bir örneğidir.

İnsanmerkezci söylemin güçlenmesinde tarihsel olarak etkili olan bir diğer unsur da çok tanrılı pagan inanç sisteminden tek tanrılı Hristiyanlığa geçiş sürecidir. Hristiyanlık, Eski Ahit'te anlatılan yaratılış mitine dayanarak, Tanrı'nın evreni ve diğer tüm varlıkları yarattıktan sonra insanı kendi suretinde biçimlendirdiğini savunur (Gen. 1.27). Bu anlayış, insan ile insan dışı canlılar arasında doğal bir hiyerarşinin oluşmasına neden olmuştur. Sonuç olarak insan, ilahi bir özle donatılmış bir varlık olarak doğa karşısında ayrıcalıklı ve üstün bir konuma yerleştirilmiştir. Bu ayrıcalık, doğayı ruhsuz bir nesneye dönüştürmüş ve onun üzerinde tasarruf hakkını meşrulaştırmıştır (White, 1967: 6). Ancak dinin etkisinin azalmaya başladığı Rönesans döneminde bu ikili yapı çözülmemiş, aksine hümanizm ve akılcılık gibi fikir hareketleriyle daha da pekişmiştir. Hümanist felsefe, insanı düşünsel kapasitesi üzerinden tanımlayarak onu doğadan koparmış, böylece doğanın sömürülmesini meşru bir zemine oturtmuştur. Bu noktada insan-doğa ikiliği, akıl-beden karşıtlığına dönüşmüş ve akıl, varoluşun merkezi hâline getirilmiştir. Bu durumun klasik örneği Descartes'in *Discourse on Method and Meditations* adlı eserinde dile getirdiği "Düşünüyorum, öyleyse varım"

ifadesidir (Descartes, 2003: 23). Descartes, varlığını yalnızca düşünme yetisine dayandırarak, düşünmeyen ya da rasyonelliğin dışında kalan varlıkların değerini göz ardı etmiştir. Hatta, “Ben, varım, bu kesin. Ama ne zaman? Yalnızca düşündüğüm sürece; düşünmeyi kesersem, varoluşum da son bulur” sözleriyle düşünceyi mutlak bir varlık temeli olarak sunar (2003: 73-74). Bu bakış açısı, doğayı ve hayvanları düşünemeyen varlıklar olarak tanımlayarak onları insanın hâkimiyeti altına sokar. Benzer bir yorumu David Hawkes da *Ideology* adlı çalışmasında dile getirir: Ona göre insan, “düşünce üreten bir benlik” olarak yeniden tanımlanmış, tamamlanmış bir özne olarak merkeze alınmıştır (Hawkes, 1996: 60).

Aklın mutlaklaştırıldığı bu düşünsel ortam, 18. yüzyıldaki Aydınlanma dönemiyle birlikte zirveye ulaşmıştır. Bu dönemde insan, yalnızca doğanın bir parçası değil, onun mutlak hâkimi ve yöneticisi olarak görülmüştür. Aydınlanma filozofları olan John Locke, David Hume ve Isaac Newton, insan aklının bilimsel yöntemle birleşerek evreni şekillendirme gücüne sahip olduğuna inanmışlardır. Bu anlayış, tarım temelli toplumsal yapının sanayi merkezli üretime geçmesiyle sonuçlanmıştır. Sanayileşmeyle birlikte doğa üzerindeki tahakküm de artmış ve çevresel kaynakların yoğun biçimde sömürülmesi kaçınılmaz bir hâl almıştır (Keleş ve Hamamcı, 2002: 29). Ancak bilimsel ve teknolojik gelişmelere rağmen insanlık beklenen mutluluğa erişememiş; tam aksine, ekolojik krizler, kirlenme ve sosyal bunalımlar ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar, Romantik edebiyatçılar tarafından eleştirilmiş; onlar sanayi öncesi hayata dönüş çağrısıyla doğamerkezci bir duyarlılık geliştirmiştir. Bununla birlikte, Batı düşüncesinin temelini oluşturan ikili karşıtlık yapısı, 19. yüzyılın sonlarına doğru Friedrich Nietzsche, Charles Darwin, Sigmund Freud ve Ferdinand de Saussure gibi düşünürlerin fikirleriyle ciddi bir şekilde sarsılmıştır. 1960’larda ortaya çıkan postyapısalcı kuramlar, insanı ve aklı merkeze koyan hümanist felsefeyi reddetmiş ve bu yapının tarihsel bir kurgu olduğunu ileri sürmüştür. Bu bağlamda, postyapısalcılığın etkisi altındaki ekoeleştirel kuramcılar da insan-doğa hiyerarşisini sorgulamaya başlamışlardır. Jacques Derrida’nın yapısökümcü yaklaşımı bu tartışmalarda kilit rol oynar. Derrida, ikili karşıtlıkların ve Batı metafiziğinde merkeze yerleştirilen aşkın anlamların birer kurmaca olduğunu savunur. Ona göre, akılmerkezci sistem, iki karşıt kavramdan birine sürekli üstünlük tanıyan baskıcı bir hiyerarşi üretir (Derrida, 1988: 41). Bu hiyerarşiyi bozmak, aynı zamanda insanın doğa üzerindeki egemenliğini ve aklın mutlaklığını da sorgulamaya açmak anlamına gelir. Ekoeleştiri ise bu eleştirel zeminde insanmerkezci anlayışı terk ederek, insanla diğer tüm canlılar arasında karşılıklı bağımlılığa dayalı eşitlikçi bir ilişki önermektedir.

Denize Giden Atlılar Oyununda İkili Karşıtlıklar ve İnsanmerkez- cilik

Söz konusu oyunun konusunun tamamen ikili karşıtlıklar üzerine dayandırılarak insanmerkezci bakış açısının güçlendirilmesi oyunun ilk sayfa-
larında Cathleen ve Nora arasında geçen konuşmada açıkça görülmektedir:

CATHLEEN: Beyaz kayaların yanındaki deniz kötü mü,
Nora?

NORA: Orta derecede kötü, Tanrı yardımcımız olsun. Ba-
tı'da büyük bir uğultu var ve gelgit rüzgara döndüğünde daha da
kötüleşecek. (Synge, 2018: 3).

Synge'in İngilizce olarak kaleme aldığı *Denize Giden Atlılar* oyununda, deniz betimlenirken "bad" yani "kötü" sıfatının kullanılması dikkat çekicidir. Ancak ekoeleştirel bir perspektiften bakıldığında, denizin dalgalı hâli onun özünde taşıdığı doğal bir özelliktir; bu, denizin doğasına içkin bir eylemlilik-
tir. Ne var ki, insanmerkezci bir bakış açısıyla bu doğal durum, insan faaliyet-
leri açısından olumsuz bir hâl olarak değerlendirilir. Çünkü denizin dalgalı
oluşu, balık avlamayı veya açık denize çıkmayı zorlaştırmakta, hatta bazen
imkânsız hâle getirmektedir. Oysa bu durum, doğanın bilinçli bir karşı du-
ruşu değil, sadece kendi varoluşsal ritminin bir sonucudur. Bu noktada unu-
tulmaması gereken, geçim sıkıntısının doğadan değil, insanın kendi yaşam
düzeninden kaynaklandığıdır. İnsan, ekolojik sistemde kendini merkezde
gördüğü için, doğadaki her unsuru kendi ihtiyaçlarına hizmet edip etmemesi
üzerinden değerlendirme eğilimindedir. Bu çerçevede, doğrudan insanın çı-
karına hizmet etmeyen bir deniz, "kötü" sıfatıyla nitelendirilmekte ve bu ta-
nım doğanın nesnel gerçekliğinden çok insanın öznel yargılarını yansıtmak-
tadır.

Adalılar yalnızca denizi değil, doğadaki tüm olayları ve hayvanları da
kendi yaşam pratiklerine göre iyi ya da kötü şeklinde sınıflandırmaktadır. Bu
anlayış, Maurya'nın oğlu Bartley'i denize gitmemesi konusunda ikna etmeye
çalıştığı sahnede açıkça kendini gösterir: "İster yüz atınız ister bin atınız ol-
sun. Eğer tek bir yaşayan oğlun kaldıysa bu oğlan karşısında bin atın ne de-
ğeri vardır ki?" (Synge, 2018: 7). İnsanmerkezli bakışla yaklaşıldığında bu
sözler duygusal ve anlaşılır görülebilir; çünkü burada insan, düşünme ve duy-
gulanım gibi yetilere sahip bir varlık olarak hayvandan üstün tutulmaktadır.
Fleming'in de belirttiği üzere, "bir insan, özellikle de tek bir erkek evlat, at-
lardan daha kıymetlidir" (Fleming, 1995: 45). Bu söylem, insanın doğa
üzerindeki tahakkümünü meşru kılan düşünce sisteminin bir yansımasıdır.
Ancak ikiliklere dayalı bu yapının ekoeleştirel kuramlar doğrultusunda
sorgulanması, insan ile doğa arasındaki hiyerarşik ilişkinin geçersizliğini
ortaya koymuştur. Günümüzde ekoeleştirmenler, doğadaki tüm canlıların

birbirleriyle karşılıklı bir etkileşim içinde bulunduğunu ve bu etkileşimin üstünlük ilişkisine değil, dayanışmaya dayandığını savunmaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, Maurya'nın bir oğul ile bin at arasında yaptığı kıyas, oldukça eksik ve yanlı bir bakış açısını yansıtmaktadır. Çünkü hayvanlar da doğanın öznesi olarak kendilerine ait içsel bir değere sahiptirler ve bu değer her hangi bir varlıkla kıyaslanarak ölçülmesi, doğa anlayışını zedeleyen insanmerkezci bir yaklaşımı temsil eder.

Maurya'nın tüm uyarılarına rağmen Bartley denize açılmaya kararlıdır; zira oyunda sıkça vurgulandığı üzere, adalıların temel sorunu geçim sıkıntısıdır. Ataerkil yapının hâkim olduğu ada toplumunda ekonomik sorumluluk erkeklerin omuzlarındadır. Bu nedenle Bartley'nin atları satmak amacıyla fuara gitmesi, ailesinin geçimini sağlamakla yükümlü bir erkek evlat olarak yerine getirmesi gereken bir görevdir. Annesinin rüzgârın tehlikelerine ilişkin uyarılarına rağmen Bartley, “Şimdi hemen gitmeliyim. Bu bot iki hafta veya daha uzun bir süreliğine gidiyor ve fuarın atlar için iyi bir fuar olacağını duydum” diyerek, denize açılma kararında ısrar eder (Synge, 2018: 15). Maurya'nın “rüzgâr doğudan ve batıdan yükseliyor” şeklindeki ikazlarına kulak asmayan Bartley, hava şartlarının uygun olmasını beklemeyi reddeder ve bu karar, trajik biçimde onun ölümüne neden olur. Eser, insanmerkezci bir perspektiften okunduğunda, deniz Bartley'i yutan ve aileyi erkeklerinden mahrum bırakan düşmanca bir güç olarak karşımıza çıkar. Bu bağlamda, doğa yalnızca bir geçim kaynağı değil, aynı zamanda insana karşı mücadele eden tehlikeli bir unsur gibi sunulmaktadır. Bu anlayış, Maurya'nın oyundaki uzun ve duygulu yüklü monoloğu aracılığıyla daha da pekiştirilmektedir:

MAURYA (Alçak bir ses ve net bir şekilde)

Bartley şimdi kaybolacak ve Eamon'u bulun ve bana beyaz tahtalardan iyi bir tabut yapmasını isteyin çünkü Bartley'den sonra yaşamayacağım. Bu evde bir kocam, kocamın babası ve altı oğlum vardı - altı güzel çocuk, her birinin dünyaya zor bir doğumla gelmesine rağmen- denizde bazıları bulundu ve bazıları bulunamadı- şimdi hiçbirisi yok... Stephen ve Shawn vardı, büyük rüzgârda kayboldular ve Altın Ağızlı Gregory Körfezi'nde bulundular ve tahtalarda taşınarak getirildiler... Orada Sheamus ve babası vardı ve babasının babası ve onun da babası, hepsi karanlık bir gecede kaybolmuşlardı ve güneş doğduğunda onlardan ne bir çubuk ne de bir işaret görülmüştü. Boğulmuşlardı. Ben burada Bartley ile oturuyordum ve o iki dizimin üstünde yatan bir bebektir. Sonra iki kadın, üç kadın ve dört kadının içeri girdiğini gördüm ve onlar tek kelime etmeden haç çıkardılar. O zaman dışarı baktım ve peşlerinden gelen adamlar vardı ve kırmızı bir yelkenin yarısında bir şey tutuyorlardı ve ondan su damlıyordu - kuru bir gündü, Nora - ve kapıya iz bırakıyorlar.” (Synge, 2018: 17-18)

Maurya'nın oyundaki anlatımından, hayatındaki tüm erkek bireyleri denizde kaybettiği ve bunun ona büyük bir acı verdiği açıkça anlaşılmaktadır. Ancak burada sorun, Maurya'nın yaşadığı tüm trajedilerin sorumlusu olarak denizi görmesidir. Oysa daha önce de belirtildiği gibi, adalı erkekler geçimlerini sağlamak zorunda oldukları için denize gitmek durumundadır; balıkçılık, bu topluluk için hayatta kalmanın temel yollarından biridir. Bu durumun yarattığı sömürü ilişkisi, onlar açısından öyle bir normalleşmiştir ki, aç kalmak ya da farklı bir seçenek üretmek neredeyse düşünülemez hâle gelmiştir. Eko-eleştirel bakış açısı, doğayı ve içindeki tüm canlıları özne olarak değerlendirir; bu nedenle, balıklar gibi canlıların ekonomik çıkarlar uğruna sürekli olarak tüketilmesini eleştirir. Dahası, Maurya'nın hem doğa koşullarının zorluğuna hem de geçim sorunlarına rağmen çok sayıda çocuk sahibi olması, oyundaki uzun monologu sırasında dikkat çeken bir başka noktadır. İnsan, bilinçli bir eylemle çoğalırken, bu tercihin doğurduğu sorumluluğu üstlenmek yerine, yaşanan sıkıntıların kaynağını dışsallaştırarak doğayı suçlamayı tercih etmektedir. Bu noktada, farklı yaşam seçeneklerinin varlığını yok sayarak kaderci bir bakış açısına sığınmakta ve doğayla yaşanan çatışmayı kaçınılmaz bir yazgı gibi sunmaktadır. Synge'in *The Aran Islands* adlı eserinde bu durumu yansıtan ifadeler de yer almaktadır:

Bu ağıt yakma geleneği, seksen yıl boyunca bir kadının ölümlüyle ilgili kişisel bir şikâyeti içermese de adanın her yerlisinde bir yerlerde gizlenen tüm tutkulu öfkeyi içeriyor gibi görünüyordu. Bu acı çılgılığında, insanların içsel bilinçleri bir an için kendini açığa vuruyor ve acı çeken varlıkların ruh halini ortaya koyuyor gibi görünüyor. Bu insanlar, üzerlerinde rüzgârlar ve denizlerle savaştan bir evren karşısında yalnızlıklarını hissederler. Genellikle sessizdirler, ancak ölümün karşısında tüm dış görünüşte farklılık ya da sabır unutulur ve hepsinin mahkûm oldukları kadehin dehşeti karşısında acınası bir umutsuzlukla feryat ederler. (Synge, 1992: 31)

Synge'in Aran Adaları ile ilgili değerlendirmelerinde geçen “mahkûm oldukları kader” ifadesi dikkat çekicidir; zira adada yaşayan insanlar da benzer biçimde yaşam koşullarını kaçınılmaz bir yazgı olarak kabul ederek kendilerini bu düşünceyle avutmaktadırlar. Bu bağlamda Bartley'nin denize açılmadan önce sarf ettiği şu sözler oldukça anlamlıdır: “(Çantasını ve tütününü alarak): Aşağı inmek için yarım saatim olacak ve iki gün sonra veya üç gün sonra, rüzgâr kötüyse de dört gün sonra tekrar geldiğimi göreceksiniz” (Synge, 1992: 10). Bartley, atları satarak ailesine ekonomik katkı sağlamak gibi ‘rasyonel’ bir gerekçeyle denize açılmanın sorun teşkil etmeyeceğini düşünmektedir. Ona göre rüzgâr elverişli olursa her şey yolunda gidecek ve geri dönecektir. Bu söylem, kendi kararlarını dışsal bir etkene, yani rüzgâra bağlayarak sorumluluğu üzerinden atma çabasını göstermektedir. Böylelikle

Bartley kendini pasif bir mağdur, doğa güçlerini ise karşısında duran aktif bir tehdit olarak konumlandırır. Benzer bir yaklaşımı Maurya da gösterir; ölen oğullarından kalan bir sopayı eline aldığında şöyle der: “(Nora’nın ona verdiği sopayı alarak) Büyük Dünya’da yaşlılar oğulları ve çocukları için arkalarında bir şeyler bırakıyorlar, ama bu yerde genç adamlar onlar için bir şeyler bırakıyor” (Synge, 2018: 10). Bu sözlerle Maurya da içinde bulundukları yaşam biçimini değiştirilmesi mümkün olmayan bir yazgı gibi göstermekte, tıpkı Bartley gibi kendisini doğa karşısında edilgen bir özne olarak sunmaktadır. Oysa bu koşullardan kaçınmanın yolları mevcuttur; örneğin adayı terk ederek daha güvenli yaşam alanlarına yönelme ihtimali göz ardı edilmemelidir. Ancak karakterler bu alternatifleri tercih etmek yerine, doğanın koşullarını kendi yaşam tarzlarına göre uyarlamayı denemekte ve doğa kendi işleyişi içinde bu beklentilere uymadığında, insanmerkezci bir bakışla denizi ve hayvanları düşman gibi algılamaktadırlar:

MAURYA (Başını kaldırarak etrafındakileri görmüyormuş gibi konuşur.)

Artık hepsi gitti ve denizin bana yapabileceği başka bir şey kalmadı... Rüzgâr güneyden estiğinde ve denizde dalganın sesini duyduğumda, doğuda ve batıda dalgalar birbirlerine çarptığında artık ağlamama ve dua etmeme gerek kalmadı. Şimdi, Samhain'den sonra karanlık gecelerde aşağı inip Kutsal Su almaya çalışmama gerek kalmadı ve diğer kadınlar ağıt yakarken denizin nasıl olduğu umurumda olmayacak. (Synge, 2018: 20)

Maurya’nın söylemlerinden açıkça anlaşılacağı üzere, o denizi ailesindeki erkek bireylerin ölümünden sorumlu tutmakta ve son oğlu Bartley’nin de yaşamını yitirmesiyle birlikte denizle olan mücadelesinin sona erdiğini dile getirmektedir. Bu noktada deniz, yalnızca fiziksel bir çevre unsuru olmaktan çıkarak, karakterlerin ruh hâllerini ve psikolojik durumlarını etkileyen baskın bir figüre dönüşmektedir (Köseman, 2011: 149). Maurya’nın doğaya yönelik bakışının faydacı ve insanmerkezci olduğu, konuşmasının devamında daha da belirginleşir: “doğuda ve batıda dalgalar birbirine çarptığında ağlamama gerek kalmadı ve diğer kadınlar ağıt yakarken denizin nasıl olduğu umurumda olmayacak” (Synge, 2018: 13). Bu sözlerden hareketle, Maurya’nın denizi yalnızca oğullarının hayatta olup olmamasına bağlı olarak değerlendirdiği, aksi hâlde denizin durumu ile hiç ilgilenmediği görülmektedir. Oysa Maurya’nın fark edemediği gerçek şudur: Rüzgâr her zaman eser, deniz dalgalanır; bu, doğanın kendiliğinden işleyen düzeninin bir parçasıdır ve insani duygularla veya beklentilerle değiştirilemez. Doğanın bu içkin özellikleri, insana yönelik herhangi bir niyet veya kast içermez. Ancak Maurya, doğayı pasif ve insanın altında bir varlık olarak algılayan insanmerkezci bir bakış açısıyla, bu doğal süreçleri "acımasızlık" olarak etiketlemektedir. Bu yaklaşım, insanın çıkarları ile doğanın işleyişi çatıştığında, insanın kendini üstün

konumda görmesini ve doğayı suçlamasını beraberinde getirir. Ne var ki, bu tür çıkar çatışmaları hem insan hem de doğa açısından yıkıcı sonuçlara yol açmaktadır. Nitekim Cathleen'in "büyük bir kürekçi ve balıkçı olan bir adamdan geriye biraz eski bir gömlek ve sade bir çoraptan başka bir şey kalmaması ne acınası bir şey değil mi?" (Synge, 2018: 18) sözleri, doğaya hükmetme çabasının boşunalığını ve insanın faniliğini çarpıcı biçimde yansıtır. Sonuçta, Bartley'nin ölümüne yol açan, doğanın kasıtlı bir tepkisi değil; onun kendi doğasına uygun olarak işleyen, rüzgârlı ve dalgalı hâlidir. Dolayısıyla bu trajedi, insanmerkezci söylemin ileri sürdüğü gibi "doğal dünyanın zulmü"nden (Skelton, 1991: 449) çok, doğanın özerkliğinin ve insanın seçimlerinin doğal sonuçlarının bir tezahürüdür.

Sonuç olarak, Synge'in *Denize Giden Atlılar* adlı oyununda insan ve doğa arasındaki karşıtlığın ele alınışı incelendiğinde, anlatının büyük ölçüde insanmerkezci bir perspektifle şekillendiği görülmektedir. Eserde yalnızca insanın yaşadığı acılar ve mağduriyetler ön plandadır; oysa bu trajedilerin temelinde insanın kendi tercihleri ve kararları yer almaktadır. Oyunun dikkate değer bir diğer yönü ise, yalnızca insanın yitimine odaklanmasıdır. Olumsuz hava koşullarında denize sürüklenen ve birbirlerinin üstüne düşerek ölen atların yaşadığı fiziksel ve duygusal acılar, denizin insan faaliyetleriyle istila edilmesi ya da balıkların aşırı avlanması sonucu ekosistemdeki canlı çeşitliliğin tehdit altına girmesi gibi doğaya yönelik zararlar tamamen göz ardı edilmiştir. Bu yaklaşım, insan dışı varlıkların yaşama hakkını tanımayan ve onların öznel varlık değerlerini yok sayan insanmerkezci dünya görüşünün bir yansımasıdır. Bu bağlamda, çalışmada incelenen oyun metninin, ikili karşıtlıklar ve hiyerarşik düşünce kalıpları üzerine inşa edilmiş insanmerkezci bir ideolojiye dayandığı ve doğaya ait diğer canlıların sorunlarını görünmez kıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- Agostini, R. (1996). J.M. Synge's 'celestial peasants'. *Rural Ireland, Real Ireland?*, (ed.: Jacqueline Genet), 159- 175, Buckinghamshire: Colin Smythe.
- Benson, E. (1982). *J.M. Synge*. London: Macmillan.
- Berlin, N. (1981). *The secret cause: A discussion of tragedy*. Massachusetts: University of Massachusetts Press.
- Castle, G. (2001). *Modernism and the Celtic revival*. Cambridge: Cambridge UP.
- Derrida, J. (1988). Structure, sing, and play in the discourse of the human sciences. *Twentieth Century Literary Theory: A reader*. (ed.: K. M. Newton), 149-54, York: St. Martin's P.
- Descartes, R. (2003). *Discourse on method and meditations*. (transl.: Elizabeth S. Haldane - G. R. T. Ross), Mineola: Dover.

- Fermor, U. E. (1939). *The Irish dramatic movement*. London: Methuen.
- Fleming, D. (1995). *A Man Who Does Not Exist: The Irish Peasant in the Work of W.B. Yeats and J.M. Synge*. Michigan: Michigan UP.
- Genesis, *Eski Ahit* 1, 26-27.
- Gerstenberger, D. (1990). *John Millington Synge*. Boston: Twayne P.
- Hawkes, D. (1996). *Ideology*. London: Routledge.
- Hughes, J. (2000). *Ecology and historical materialism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Johnson, A. R. (2007). *Stranger in the room: Illuminating female identity through Irish*. MA Thesis of Indiana University, Indianapolis.
- Keleş, R. - Hamamcı, C. (2002). *Çevrebilim*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Kennedy, R. E. (1973). *The Irish emigration, marriage, and fertility*. California: University of California.
- Köseman, Z. (2011) The representation of double nature in *Wuthering Heights*. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8, 149-157.
- Murray, C. (1997). *Twentieth-century Irish Drama: Mirror up to Nation*. Manchester: Manchester UP.
- McCormack, W. J. (2000). *Fool of the family: A life of J. M. Synge*. London: Weidenfeld & Nicolson.
- Morgan, A. E. (2000). *Tendencies of modern English drama*. New York: Books Nicolson.
- Spehn, M. L. (1945). *Synge's conception of drama*. Master's Thesis of Loyola University Chicago.
- Skelton, R. (1991). *J.M. Synge: Riders to the Sea. Modern Irish Drama*. Ed. John P. Harrington. New York: W.W. Norton Company. 447- 470.
- Synge, J. M. (2018). *Riders to the sea*. California: CreateSpace Independent Publishing Platform.
- Synge, J.M. (1992). *The Aran Islands*. (ed.: Tim Robinson), London: Penguin
- The King James version of the Bible*. (2011). E-book edition, Project Gutenberg.
- White, L. (1967). The historical roots of our ecological crisis. *Science*, 155, 1203-1207.

Elektronik Kaynaklar

- URL-1: California UP. (1973). *Google book search*. (Erişim: 10 Aralık 2011).
- URL-2: Massachusetts UP. (1981). *Google book search*. (Erişim: 2 Nisan 2012).

Extended Summary

This study investigates the anthropocentric perspective and binary oppositions in J.M. Synge's *Riders to the Sea*, a play inspired by the traditional lifestyle of the Aran Islands. The aim is to demonstrate how the play, although culturally rich and emotionally compelling, still reflects a deeply rooted anthropocentric worldview that marginalizes nature and animal agency. The guiding research question is: How does Synge's portrayal of nature, especially the sea, reflect the human-centered dualities dominant in Western metaphysics?

Previous studies have focused on Synge's role in the Irish Literary Revival, his use of dialect, and the representation of rural Irish life. Scholars such as Gerstenberger and Castle emphasize Synge's romanticized yet tragic depiction of the Aran Islands. However, limited attention has been given to the ecological implications of his work. By employing ecocriticism, this study fills that gap and contextualizes Synge within broader philosophical frameworks including Descartes' rationalism and Derrida's deconstruction of binaries.

This research is a theoretical and interpretive analysis grounded in ecocriticism and poststructuralist philosophy. Primary and secondary sources, including Synge's own writings and critical essays, are examined. Key theoretical references include Derrida's notion of deconstruction and Hughes' ecological materialism. The analysis focuses on textual interpretation of specific lines and scenes from the play to identify anthropocentric motifs and their implications.

The analysis reveals that *Riders to the Sea* constructs nature, particularly the sea, as both a provider and destroyer. This duality frames the sea as an antagonist to human survival, thereby reinforcing human victimhood. Characters assign moral qualities to natural phenomena based on their usefulness, reflecting a long-standing Western tradition that places human needs at the center. Moreover, the play omits the suffering of non-human entities, such as the drowned horses or exploited marine life, further illustrating its anthropocentric limits.

Through Maurya's grief and Bartley's fate, the play portrays a deterministic worldview where humans are helpless against natural forces. However, this fatalism absolves human responsibility and agency, especially regarding choices tied to survival and reproduction. The sea's impartial nature is mistaken for cruelty due to a human need to rationalize suffering.

The study concludes that Synge's play, though deeply connected to Irish identity and folklore, replicates and reinforces the binary thinking that alienates humans from nature. Recognizing and critiquing this perspective opens up space for a more egalitarian and interconnected understanding of existence—one that includes the agency and intrinsic value of all life forms.

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

İzinler ve Etik Kurul Belgesi/Permissions and Ethics Committee Certificate: Makale konusu ve kapsamı etik kurul onay belgesi gerektirmemektedir. / *The subject and scope of the article do not require an ethics committee approval.*

Finansman/Funding: Bu makale için herhangi bir kurum ve kuruluştan destek alınmamıştır./*No support was received from any institution or organization for this article.*

Yapay Zekâ Kullanımı/Use of GenAI: Bu makalede yapay zekâdan yararlanılmamıştır./*GenAI was not used in this article.*

Destek ve Teşekkür/Support and Acknowledgment: Destek ve teşekkür beyanı bulunmamaktadır./*There is no statement of support or gratitude.*

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / *There is no potential conflict of interest for the author regarding the research, authorship or publication of this article.*

Yazarın Notu/Aauthor's Note: Aksi belirtilmedikçe metin çevirileri tarafıma aittir. /*Unless otherwise stated, the translations of the text belong to me.*

Katkı Oranı Beyanı/Author Contributions: Makale tek yazarlıdır. / *The article has a single author.*